

2017-08-28

Saco
Box 2206
103 15 STOCKHOLM

Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet. Skolkommissionen. SOU 2017:35

SRAT har givits möjlighet att svara på rubricerad remiss.

Att klara skolan är den enskilt viktigaste faktorn för framtida hälsa för barn och unga. Sambandet mellan ungas skolsvårigheter i grundskolan och psykisk ohälsa och utanförskap är starkt. Skolans verksamhet och elevernas måloppfyllelse är grundläggande frågor för vårt samhälles framtid.

För att klara skolan krävs att elever har ett fungerande språk och en god kommunikativ förmåga. Läroplanen ställer krav på avancerade språkliga förmågor i de flesta kursplaner. Språkliga förmågor måste utvecklas parallellt med ämneskunskaperna för att eleven ska nå kunskapskraven. Detta är en utmaning för många elever, långt fler än de som har språkliga och kommunikativa funktionsnedsättningar, och ställer höga krav på lärarens kunskap om språkutvecklande arbetssätt och anpassningar. Språkliga och kommunikativa svårigheter utgör riskfaktorer för psykisk ohälsa och utanförskap senare i livet. Språklig och kommunikativ sårbarhet kan bero på många olika faktorer och medför en ökad risk att inte nå målen i skolan. Med förebyggande insatser och rätt stöd där arbetssätten kompenserar för svårigheter och bidrar till elevens utveckling kan den språkliga sårbarheten minskas och eleverna uppfylla kunskapskraven.

Professioner i samverkan

Svenska skolan befinner sig på flera fronter i kris. Kompetensförsörjning och stödstrukturer till den pedagogiska personalen är två problemområden. Ska vi få studenter att välja läraryrket måste framtidens skola möjliggöra att lärarna får mer tid till eleverna och sitt grunduppdrag, undervisningen. Det måste finnas en utbyggd elevhälsa hos huvudmännen, där yrkesskickliga professioner verkar och samverkar med lärarkåren, för att ge lärarna möjlighet att ge elever som behöver mer tid och hjälp just det. Logopederna kan, tillsammans med professionerna inom dagens elevhälsa, utveckla en mer riktad och effektiv framtida elevhälsa som genom långsiktigt arbete kan förbättra arbetsmiljön inom skolan för både elever och personal. Likaså behöver rektorerna en väl underbyggd och bemannad elevhälsa för att deras pedagogiska ledarskap ska kunna prioriteras bland alla de krav och uppgifter som läggs på dem.

Stärkt huvudmannaskap och ökad likvärdighet

SRAT bejaktar kommissionens förslag om ett stärkt huvudmannaskap genom statligt stöd och samverkan. Bildandet av en regional skolmyndighet som kan bidra med resultatdialoger och skolgranskningar är positivt när det ses i samband med kommissionens förslag om att statligt reglera skolchefernas ansvar. Detta skulle stärka säkerställandet av att de statliga direktiven inte underställs kommunala prioriteringar. Vidare anser SRAT att huvudmännen har ett stort ansvar för att det inom deras verksamhet skapas en likvärdighet för eleverna oberoende av var inom huvudmannens organisation de befinner sig och att en bättre likvärdighet uppnås för elever oberoende av vilken huvudman de har. Detta kräver mer statlig styrning och statligt ansvarstagande för skolan. Kommissionens förslag utgör en positiv riktning för framtiden. Inom SRAT ser vi också särskilt positivt på att utredningen så tydligt bejaktar skolans kompensatoriska uppdrag och elevernas rätt till en kvalitativt likvärdig utbildning och att undervisningen anpassas efter varje elevs individuella förutsättningar. Detta är särskilt viktigt för elever som genom yttre omständigheter eller funktionsvariation ställs inför utmaningar i sin skolgång.

I slutbetänkandet SAK – Samordning, ansvar och kommunikation – vägen till ökad kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar (SOU 2016:46) föreslår utredarna en samordning av insatser för elever med dövhet, hörselnedsättning eller grav språkstörning genom så kallade regionala nav med specifik kompetens inom dessa funktionsnedsättningar. Det Regionala navet ska samordnas av SPSM och navet ska utgöra en samarbetsplattform mellan staten, landstingen och kommunerna inom ett geografiskt område. Även detta är en regional funktion med statlig styrning. Liknande samordning har föreslagits i andra statliga utredningar kring skolan. Det förefaller rimligt att de regionalt organiserade naven med statlig styrning och kontrollfunktioner som ska riktas mot skolan samordnas och har liknande eller allra helst samma regionala täckning.

Kommissionens förslag om att den regionala skolmyndigheten genom samverkan med huvudmän, lärosäten och yrkesverksamma pedagoger ska skapa utvecklingsmiljöer för kompetens och undervisningskvalitet välkomnas också. De föreslagna funktionerna i förslaget öppnar nya karriärvägar för professionerna inom skolan. Det skulle även innebära att professionerna inom skolan i en framtid får en allt större möjlighet att bedriva forskning inom sitt eget yrkesområde. Denna öppning välkomnar SRAT.

Bristande beteende kan vara rop på hjälp

SRAT kan förstå kommissionens förslag om att läroplanerna ska kompletteras så att de markerar att elever ska visa respekt och hänsyn för lärare och andra elever samt att vikt läggs på elevens egen ansträngning, delaktighet och ansvar för sitt lärande. SRAT vill dock betona att detta bör läggas samman med huvudmannens ansvar för en väl uppbyggd elevhälsorganisation. Elevers bristande delaktighet, ansträngning och utåtagerande beteenden är ofta symptom på att inlärningssvårigheter föreligger. Skolinspektionens granskning av skolans arbete med extra anpassningar och särskilt stöd från 2016 visar på flera stora utvecklingsområden. Skolor har svårt att identifiera vilket stödbehov eleverna har och eleverna får sällan de extra anpassningar de

behöver för att ges förutsättningar att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Skolor behöver utveckla sina rutiner gällande stödinsatser, men även säkerställa att det finns kompetens inom verksamheten för att genomföra arbetet. Skolinspektionen har bedömt det som en brist när en skola inte har tillgång till en samlad elevhälsa som i samarbete med skolan arbetar förebyggande och hälsofrämjande för att stödja elevernas utveckling mot målen. Det ansågs även vara en brist att elevhälsan inte hade ett kontinuerligt och strukturerat samarbete med pedagogisk och annan personal på skolan. Allvarliga brister i rutiner och möjliggörande av åtgärder för elever i behov av särskilt stöd har av Skolinspektionen bedömts som allvarligt och har vid vite förelagt huvudmännen att rätta till bristerna.

SRAT anser att de befogenheter som skapats genom skollagen kap 5 gällande trygghet och studiero bör ses över och följas upp i enlighet med kommissionens förslag. Det är viktigt att studera hur tillämpbara befogenheterna har varit hos huvudmännen och huruvida reglerna inte varit tillämpliga på grund av inlåsningseffekter kopplat till mottagande mellan enskilda skolor hos huvudmannen. SRAT anser vidare att det är viktigt att skolans personal får stöd från arbetsgivaren när disciplinära åtgärder tillämpas i klassrummet och diskussioner uppstår med vårdnadshavare/kunder om det inträffade. Därav välkomnar SRAT förslaget om att rektorns ansvar för trygghet och studiero förtydligas i läroplanen.

Rätt profession ska göra rätt sak

Det systematiska kvalitetsarbetet är viktigt för att utveckla och förändra skolans verksamhet. I samband med detta arbete finns stora möjligheter att skapa kunskapsbyggnad och kunskapsspridning gällande arbetssätt, metoder och strukturer som är effektiva för att förebygga inlärnings- och beteendeproblem. SRAT vill betona vikten av att lyfta blicken externt när det gäller kompetensutvecklingsarbetet både för huvudmannen och på den enskilda skolan för att på så sätt tillföra ny kunskap och nya infallsvinklar. Det systematiska kvalitetsarbetet måste både blicka inåt den egna verksamheten och utåt mot kompetens som idag inte självklart finns tillgänglig inom skolans värld. Detta innebär även att en kvalitetsförbättring behövs av kompetensutvecklingen så att den får en mer professions- och behovsstyrd karaktär. SRAT anser vidare att det systematiska kvalitetsarbetet ska leda fram till en minskad administrationsbörda för lärare och rektorer.

SRAT vill understryka att för att uppnå förändring behöver elevernas måluppfyllelse analyseras från flera håll. Professioner inom elevhälsan måste tillsammans med lärarprofessionen diskutera frågor utifrån respektive professions kunnande för att kunna klargöra vilka förändringar som behövs göras samt vilka kompetensbehov som finns. Elevhälsans struktur behöver förändras utifrån de behov som finns bland eleverna. Skollagen kräver att det systematiska kvalitetsarbetet dokumenteras. För att detta ska vara möjligt och för att positiv förändring ska genereras av arbetet behöver uppdragen för de olika professionerna konkretiseras till tydliga ansvarområden. Rätt profession ska göra rätt sak.

Ett steg i rätt riktning är att en enskild skola ska kunna leverera professionella lösningar inom den egna huvudmannens verksamhetsramar i stället för att köpa enstaka tjänster externt. Det är dyra lösningar för huvudmannen och för

eleverna dyrbar tid som går förlorad och minskade möjligheter att övervinna svårigheter. Många av de problembilder och behov som skolan stödjer eleverna med är inte hjälpta av punktinsatser. De kräver personliga, kontinuerliga och trygga relationer för att en förändring ska uppnås.

I OECDs analys av den svenska skolan framfördes slutsatsen att de länder som lyckas lyfta sina resultat i internationella undersökningar har lyft resultaten nerifrån. Genom att satsa på de elever som har svagast resultat har ländernas resultat stigit i undersökningarna. OECD påpekar att Sverige behöver göra likadant. I det arbetet behövs det systematiska kvalitetsarbetet och kompetenshöjning till pedagogerna alldeles särskilt. De förmågor eleverna använder i skolan är samma förmågor som de använder i dagliga livet och behöver bli skickliga på att använda för att bli fungerande vuxna som klarar att delta i ett framtida arbetsliv. Skolan behöver ses i ett bredare perspektiv än bara som en pedagogisk verksamhet för att lyckas. Eleverna måste uppleva skolan som hanterbar, begriplig och meningsfull, inte bara i undervisningen, utan i alla delar av skoldagen. Detta ger en känsla av sammanhang, ökar skolmotivationen och påverkar individens hälsa, särskilt psykiskt, positivt. I det här sammanhanget är elevhälsans sammansättning av yttersta vikt. Elevhälsan behöver förstärkas med bredare kompetens än det som erbjuds idag.

Alla elevers likvärdiga rätt till stöd

SRAT bejaktar kommissionens förslag om obligatorisk kartläggning och en åtgärdsgaranti i förskoleklassen. Detta möjliggör tidiga insatser som kan motverka svårigheter i de senare skolåren. Det är viktigt att det i samband med detta tas ett helhetsgrepp kring elevhälsans organisation så att elevnära arbetsmetoder och kontinuitet uppnås, samt att adekvat kompetens finns att frambringa inom elevhälsan. Det glapp som idag ofta upplevs mellan elevhälsans professioner och lärare bör överbryggas för att öka möjligheterna för eleverna att uppnå en positiv förändring genom de åtgärder som föreslås. De resursskolor som kommissionen föreslår kan mycket väl utgöra en god lösning för att samla professionell kompetens kring elever i behov av särskilt stöd. Det skulle vara en god lösning för elever där klassintegreringen i själva verket utgör segregation. Sammantaget kan förslaget innebära att skolan kan börja verka preventivt istället för reaktivt.

Kommissionens förslag att utreda möjligheten att utveckla ett nationellt sammanhållet system med forskningsbaserade metoder och arbetssätt för elever i behov av särskilt stöd är ett sätt att skapa likvärdighet över landet samt förbättrar möjligheten att snabbt och effektivt finna fungerande metoder som fungerar när åtgärder behövs vidtagas.

SRAT välkomnar det förslag som innebär att en statlig utredning tillsätts gällande konkretisering av elevhälsans främjande, förebyggande och åtgärdande arbete. Det är viktigt att tillvägagångssätt som inte genererat önskat positivt resultat elimineras eller modifieras. SRAT vill betona att frågan om likvärdighet ska ha en given plats i utredningen. Tillgång till en välfungerande elevhälsa ska inte vara beroende av vilken huvudman som har ansvaret för den enskilde elevens skola. Förslaget om en miniminivå för undervisning och elevhälsa är därför ett steg i rätt riktning. Det bör få en positiv effekt på kvaliteten i skolan att besparingar inom undervisning och elevhälsa inte kan användas som budgetregulatorer inom andra verksamheter hos huvudmännen.

Det villkorade statsbidraget på 6 miljarder till grundskola och förskoleklass kommer att bli en bra start för att sätta framtidens standard.

Antagning till skolor ska vara integrationsfrämjande

SRAT stödjer kommissionens förslag om tillsättande av utredning i frågan om gemensamt antagningssystem samt förslaget kring begränsning i antalet möjligheter för elever att byta skola under läsåret. Elever med komplicerade problembilder tenderar att bli osedda i dagens system där resurser inte når fram i tid eller hinner verka innan processen börjar om hos någon annan rektor och huvudman.

Förbundet anser att vi levtt tillräckligt länge under kösystemet som urvalskriterium på populära skolor för att vi idag skall kunna dra slutsatser av de dåliga konsekvenserna av detta och utifrån dem skapa positiv förändring. Dagens kösystem ser inte ut att ha bidragit till integration eller en generell positiv kvalitetsutveckling inom skolsystemet.

Dagens skola ska rekrytera nya medarbetare, men hur?

Kompetensförsörjningen till skolväsendet är en avgörande framtidsfråga för skolan. SRAT vill understryka att den skola som vi idag ser är den skola som ska locka och motivera studenter till lärarutbildningen. För att fler skall välja läraryrket krävs ett stort ansvarstagande för skolpersonalens arbetsmiljö och förutsättningar. Läraryrket ska inte vara starkt sammanknutet med ohälsa och sjukskrivning på grund av sociala och organisatoriska arbetsförhållanden. Likaså behöver blivande studenter se att det finns väl utbyggda etablerare professionella resurser inom elevhälsan som säkerställer att pedagoger inte står ensamma med problem som de inte har utbildning för att ta hand om.

Det kommer att ta lång tid att från dagens nivåer uppnå den kompetensförsörjning som skolan behöver och att uppnå den spridning i kunskap och kompetens som utredningen genom sina förslag om forskningsanknytning, kompetenshöjning och karriärmöjligheter föreslår. Det kommer att råda brist på både lärare och speciallärare under en lång tid framåt. Kompetensförsörjning måste ses i ett bredare perspektiv. Det finns kompetens att hämta inom yrken som inte primärt har en pedagogisk utbildning, så som logopedier och arbetsterapeuter, men som besitter kompetens som mycket väl kan stötta lärarna i deras arbete.

I slutbetänkandet SAK – Samordning, ansvar och kommunikation – vägen till ökad kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar (SOU 2016:46) konstaterar utredarna att skolan behöver bli bättre på att ta hand om och undervisa elever med grav språkstörning, samt att skolan behöver anställa fler logopedier. Man föreslår en utvidgning av regeringens satsning på personalförstärkning inom elevhälsan (2016:400) så att den även innefattar logoped. Hjälpmedelutredningen ”På lika villkor! Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen ” (SOU 2017:43) konstateras också att logopedisk kompetens behövs i skolan och föreslår även de att personalförstärkningsatsningen ska omfatta logoped. Detta är två lovvärda initiativ som båda utgår från behov inom promillegrupper i samhället. Logopedier behöver finnas som ordinarie yrkesgrupp inom elevhälsan och till fullo delta i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete. Barn och unga med språklig och kommunikativ sårbarhet är inte promillegrupper och

logopediska insatser bör och ska inte begränsas till den individriktade och åtgärdande delen av elevhälsans arbete.

Elevhälsofrågan är viktig för alla inom skolans verksamhet. Att vi lyckas skapa fungerande förebyggande, hälsofrämjande och mångfacetterade stödfunktioner för både elever och pedagoger är av största vikt om vi ska skapa en skola som kan möta de framtida behov och utmaningar som vi idag känner till, men också lägga en grund för att möta de framtida problem vi idag inte känner till. För detta krävs en beredskap och en mininivå för elevhälsan som säkerställer likvärdigheten och kontinuiteten för eleverna och som stödjer de som arbetar närmast eleverna i skolan.

Anitha Wijkström
Förbundsordförande
SRAT

Ulrika Guldstrand
Ordförande
Svenska Logopedförbundet

Mattias Torell
Förhandlare
SRAT